

Др Кетрин Стјуарт Мекфејл

Датум рођења: 30. октобар 1887. Коутбриц поред Глазгова (Шкотска, Уједињено Краљевство), као трећа од 4 ћерке доктора (физијатра) Доналда Мекфејла и Џеси Мекфејл
Датум смрти: 11. септембар 1974. (86 год.) Сент Ендроз (Уједињено Краљевство)
Занимање: лекар (хирург)

Кетрин Стјуарт Мекфејл била је из породице где су јој отац и стричеви били лекари. Од детињства је помагала оцу у лечењу болесних. Изборила се да заврши студије медицине.

Била је хирург и током Првог светског рата добровољно се прикључује Болници шкотских жена Др Елси Инглис која је бринула о рањенима у Србији, Француској и на Солунском фронту у Грчкој.

Била је најмлађа у групи од 30 жена које су чиниле особље прве јединице Болнице шкотских жена у Србији које су стигле почетком јануара у Крагујевац, који је био главни штаб српске војске и војног санитета. Ту су отпочеле свој медицински рад у нашој земљи.

Међу српском војском избила је епидемија пегавог тифуса. У јуну 1915, када је епидемија већ била готово сузбијена, озбиљно се разболела и сама др Кетрин Мекфејл. Добила је тежак облик тифусне грознице. Била је неколико дана у бунилу, а скоро да је изгубила ногу због тромбозе, која се јавила у току болести. Дуготрајна висока температура, оштетила јој је и слух, тако да је трајно остала наглува. Морала се вратити кући на опоравак. Тада је одликована Орденом Светог Саве (V степена).

Чим се опоравила држала је предавања и започела прикупљање помоћи за Србију по целом Уједињеном Краљевству.

Отишла је у Француску и у Италију да помаже рањеницима.

У рано пролеће 1917. године др Кетрин Макфејл нашла се на Солунском фронту. У Солуну затиче своју млађу сестру Изабел и обе почињу да раде у новоформираној великој болници, коју је Француска дала српској војсци и која је носила назив Српска болница престолонаследника Александра.

У Броду код Битоља лечила је становништво. Појавила се пелагра, тада мало позната болест која се јављала услед једноличне исхране без довољно витамина. Њен пријатељ, др Едвард Рајан, јој је обезбедио покретну амбуланту преко америчког Црвеног крста. Пријатељи и родбина су сакупљали помоћ за Србију.

1918. године избила је gripa "Шпанска грозница". Отац Кетрин Мекфејл се разболео. Сестре Макфејл су напустиле Солун и вратиле се у родну Шкотску. Кетрин је одликована Орденом Светог Саве IV степена за свој рад у Македонији и Медаљом Српског Црвеног крста, а Изабел Крстом милосрђа.

По повратку кући, др Кетрин Макфејл је проглашена почасним грађанином града Коутбрица. Кетрин је све време пратила дешавања у Србији. Сакупљала је помоћ и крајем године кренула на пут. Дуго и напорно је путовала. Срела је Даринку Грујић

Први светски рат је завршен. Становништво је било болесно. Краљевина Срба, Хрвата и Словенаца радо прима помоћ од др Кетрин Мекфејл.

Почетком 1919. године Даринка Грујић јој уступа једну од 5 пет запуштених војних барака у близини војне болнице. Британски војници и Црвени крст јој помажу у уређењу и опремању. Тако је отворена прва дечја болница у Београду са 25 кревета. У целој Србији тада је било једва 100 лекара.

Деца су све више обољевала од туберкулозе. др Кетрин Мекфејл је пронашла стари павиљон на Топчидеру који се налазио на брду, на самој ивици шуме, па је био идеалан за лечење свежим ваздухом и сунцем, што је, поред добре хране и мировања, у то време био и једини лек за

туберкулозу. Ту је било за 40 кревета. Бригу о павиљону преузела је Мери Бејкер (радио је до 1924. године).

У болници није било довољно места. Др Кетрин Мекфејл је успела да добије зграду у улици Кнеза Милоша коју је напустила британска војска. Ту је крајем 1919. године отворена прва Дечја болница у Србији, названа Енглеско-српска дечја болница (The Anglo Serbian Children's Hospital, скраћено А.С.С.Н) са 50 кревета и операционом салом за лакше хируршке случајеве.

Др Кетрин Мекфејл сазнаје да на Лападу у Дубровнику постоји једна вила која би била одлична за смештање деце на лечењу. Од војводе Живојина Мишића Енглеско-српска дечја болница је добија на коришћење. Послала је своју сестру Изабелу да све то види. Сестра код Зеленике у Боки Которској открива потпуно опремљену и напуштену аустријску болницу и уз помоћ официра српске војске инж. Васа Срдића и војске преноси све за опремање болнице са 60 кревета која је отворена почетком 1920. године.

Трошкови рада болнице су били јако велики и Кетрин је размишљала да је премести негде у унутрашњост. Имала је кућу за одмор у Сремској Каменици. Пријатељ инж. Васа Срдић који је живео у Темерину сазнао је да се на брду Чардак, непосредно изнад Сремске Каменице, продаје један стари и већ запуштени виноград. Кетрин Мекфејл је 1. августа 1933. године купила то земљиште својим личним средствима. Према Кетрининој замисли и уз помоћ инжењера Хигијенског завода у Београду, један стари руски архитекта направио је планове за трокрилну зграду са централним двориштем и дугачком терасом уздуж северног и западног крила, тако да се деца могу износити и излагати сунцу преко целог дана.

У пролеће 1934. године су завршени радови на новој болници, наручена је сва неопходна опрема, састављене листе пацијената који је требало да отпочну лечење. Краљевска комисија Дунавске Бановине одобрила је отварање и започињање рада дечијег санаторијума. Зграда се састојала од главног фронталног дела и два симетрично постављена крила. У главном делу налазила су се три одељења болнице, одељење за пацијенте, радионица, одељење за радиотерапију, апотекарски део, простор који је био намењен пацијентима са инфективним болестима и соба за стерелизацију инструмената и апарата. Такође,

постојао је и део где се налазила администрација болнице, као и магацин за лекове и инструменте. У крилима зграде налазила се кухиња са оставом и трпезаријом за децу. На спрату су били четворособни станови за докторе и медицинске сестре. Постојала су и четири купатила и тоалети који су распоређени у крилима зграде. Болница је изграђена у складу са потребама болесника којима се предвиђа дужи боравак ради лечења (просечно 2,5 године). Испред јужног и западног крила изграђене су терасе. Цело двориште је било ограђено и уређено попут парка. У склопу дворишта се такође налазио и воћњак и виноград.

23. септембра 1934. године под покровитељством њеног височанства краљице Марије Карађорђевић почело је лечења костне и зглобне туберкулозе (рахитиса) деце које се састојало од подизању опште отпорности пацијената хигијенско-дијетским режимом, терапијом свежег ваздуха, хелиотерапијом (излагањем сунцу преко дана, а током зиме излагању вештачком светлу), одмора, масаже, имобилизације уз помоћ гипса и операција ако је за то постојала потреба. Болница је примала децу до 14 година. Преко лета било је и до 50 деце, а преко зиме 32. Начелник болнице била је докторка Кетрин Мекфејл, главни хирург је био Светислав Сојановић, примаријус и доктор у главној болници у Београду, главна медицинска сестра је била Агнес Харди (Agnes Hardy), а Алиса Марфи (Alice Murphy) је била секретарица. Међу запосленима били су и још две медицинске сестре, један наставник и помоћно особље. Један од главних проблема болнице било је финансирање, јер су деца углавном била третирана бесплатно. Трошкове болнице су покривали многи донатори. Међу донаторима било је и Министарство за социјална питања и јавно здравље Краљевине Југославије, Фонд за заштиту деце, као и разне друге организације. Све ово није било довољно за покривање трошкова болнице, па је из тог разлога Кетрин стално морала да води кампању за прикупљање средстава, како би болницу одржала у раду.

Први пацијенти били су пребачени из београдске болнице још 1. августа. Деца школског узраста су похађала дневне часове који су одговарали њиховом узрасту и наставном плану и програму, након чега би на крају школске године добили и сертификат. Болница је такође организовала и радионице коју су биле део радне терапије, на којима су деца похађала уметничке часове. Једном недељно би и православни свештеник долазио како би деца одржао и час веронауке. Болница је поседовала и библиотеку која је била опремљена великим бројем дечјих књига, које су биле како едукативног тако и забавног карактера, а у њој се такође могло наћи и прегршт играчака.

На крају 1936. године је достављен извештај у ком се наводи да је за две године рада болнице 115 болесника хоспитализовано (хоспитализација неких пацијената трајала је до 24 месеца), а 160 деце је било третирано амбулантно, односно, ван болнице. Извршене су и 25 хируршке процедуре, 194 пункцира и 113 рендгенских снимања, а урађено је и 84 имобилизације уз помоћ гипса. Педесеторо деце је отишло из болнице као успешно излечено, њих 12 је имало побољшан здравствени статус приликом отпуста, а остатак је био на даљем лечењу. Закључак је био да је упркос малом броју лежачева и ограниченом фонду који је имала енглеско-југословенска болница, она успела да испуни све задатке.

Светислав Стојановић је на Првом Југословенском конгресу педијатара, одржаном у Београду 1937. године, презентовао податке о третману током прве три године рада у болници: "У овом периоду 458 деце оба пола од 1 до 13 година лечено је у болници. Просечна дужина лечења била је 2 године и 3 месеца. Многи од њих су били отпуштени из болнице здрави и са исправљеном кичмом и удовима. Верујемо да су резултати лечења задовољавајући и охрабрујући, имајући у виду да је већина случајева била озбиљна, са великим деформитетима, као и са великим бројем створених фистула."

Године 1940. ситуација у региону је постала озбиљна и особље у санаторијуму почело је са војним припремама против непријатељског напада. У фебруару 1941. Кетрин је имала план да превремено евакуише децу из болнице. Три недеље пре почетка рата сва деца су послата из болнице својим кућама, а комплетна болничка опрема била је упакована и склоњена у подруме како би била заштићена у случају бомбардовања. Социјална ситуација је постала веома озбиљна и британска амбасада је саветовала све британске грађане да напусте земљу. Тако су Кетрин Мекфејл и Алиса Марфи предале кључеве болнице људима од поверења и напустиле земљу. Убрзо након тога у болницу је смештено 120 војника за противваздушне нападе.

Зграда је убрзо претворена у локалну болницу. Особље болнице је често помагало партизанском покрету у виду пружања медицинске неге и хране, што је био један од разлога због ког је и болница нападнута. Након тога зграда је напуштена и разорена. Током ратних година, болницу су користиле и непријатељске снаге за своје војнике.

Кетрин је дошла у Београд одмах након ослобођења 1945. године. Када је отишла у посету Сремској Каменици, наишла је на зграду која је била без врата и прозора, пуста и разорена. У њој више није било ни медицинске ни електричне опреме. Кетрин је у јулу започела преговоре око поновног отварања болнице у Сремској Каменици уз помоћ Фонда за заштиту деце из Лондона. Министарство за јавно здравље Демократске Федеративне Југославије дало је дозволу да започне са обновом од 15. августа. Кетрин је уз помоћ особља успела да набави медицинску опрему и медицински материјал као и друге непоходне ствари за обављање операције. Из хуманитарних организација из Канаде и Велике Британије стигла је постељина и ћебад. Комплетна опрема из операционе сале пронађена је у војној болници у Карловцима и

убрзо је враћена. Кетрин је добила и 46 сандука одеће и постељине за децу од пријатеља, која не само да је била довољна за болницу већ ју је поклонила и сиромашној деци из села. Комплетну поправку болнице финансирала је влада Аутономне поркајине Војводине, и болница је поново почела са радом 19. децембра 1945. године.

Током рата број деце који је оболео од туберкулозе је повећан. Болница је сада радила са капацитетом од 75 кревета и била је стално попуњена. Услови рада били су веома тешки у том периоду због недостатка опреме и хране, јер је снабдевање болнице било јако отежано. У том периоду од велике помоћи су били воћнаци и виногради који су се налазили око болнице. Ускоро се живот и рад у болници вратио у нормалу. Међутим, нова влада је полако повећала дозу неповерења према Кетрин и њеним сарадницима. Она је Министарству здравља предложила да болницу претвори у рехабилитациони центар за децу са инвалидитетом, као и за децу која су постала хендикепирана због туберкулозе или других болести. Такође је имала у плану да направи радионицу у којој ће одрасле особе са инвалидитетом помагати у прављењу ортопедских помагала.

Године 1947. нови режим Федеративне Народне Републике Југославије је донео одлуку о национализовању свих болница и Енглеско-југословенска дечја болница је те јесени предата Југословенским властима. Кетрин се повукла и отишла у Шкотску. Након национализације, болница је наставила да постоји као државни санаторијум за туберкулозу костију.

Болница у Сремској Каменици је постала државна имовина и као таква део Одељења за ортопедску хирургију Медицинског факултета у Београду, на челу са професором Светиславом Стојановићем.

Године **1949.** Кетрин Мекфејл и Алиса Марфи су посетиле болницу и топло и пријатељски поздравили: „Болница је изгледала као пре, свеже, изложена сунцу и окружена богатим виноградима. Деца су похађала школску наставу, у амбуланти се обављао посао као и пре, свеже припремљено јело је чекало децу свакога дана захваљујући особљу из кухиње, свеж опран веш се вијорио на ветру“.

Други пут је Кетрин Мекфеј посетила своју болницу 22. септембра **1954.** године, када је обележено 20 година рада болнице, и у улазном холу је постављена спомен плоча са натписом да је она била њен оснивач. Та спомен плоча је представљала велики знак захвалности британском народу за његов допринос током рата. Церемонији су, осим Кетрин, присуствовале и Алиса Марфи и Флора Сандс. Кетрин је била јако поносна што је болница наставила са радом.

Том приликом програшена је почасним грађанином Сремске Каменице и доживотним председником карловачког Црвеног крста.

У дворишту болнице најпре су биле постављене две спомен-плоче у њену част, а 15. јуна **1988.** године подигнут је и споменик (биста) др Кетрин Макфејл.

Др Кетрин Мекфејл је код нас остала запамћена као народни херој.

Извори:

1988. Желимир Микић *Увек ваша – Живот и дело др Кетрин Мекфејл* (Нови Сад)

2015. Пошта Србије је штампала маркицу са њеним ликом

2016. Дом Здравља Нови Сад издао је књигу др Вање и др Слободана Протића *Др Кетрин Макфејл и њена болница у Сремској Каменици*

Приредила Вера Стојишић-Гаушаровски